

Geneza państwa – podsumowanie

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Janusz Wierzbicki, *Funkcje systemu finansowego państwa w warunkach gospodarki planowej*, dostępny w internecie: repozytorium.amu.edu.pl [dostęp 20.04.2020 r.].
- Źródło: Barbara Anna Jelonek, *Idea umowy społecznej*, dostępny w internecie: repozytorium.uni.wroc.pl [dostęp 20.04.2020 r.].

- Źródło: Karol Jasiński, *Koncepcja państwa*, dostępny w internecie: bazhum.muzhp.pl [dostęp 20.04.2020 r.].
- Źródło: Edward Sienkiewicz, *Koncepcja państwa według św. Augustyna*, dostępny w internecie: cejsh.icm.edu.pl [dostęp 20.04.2020 r.].
- Źródło: Piotr Bojarski, *Początki państwa polskiego. Polska Mieszka I na salonach Europy*, 2.07.2015 r., dostępny w internecie: wyborcza.pl [dostęp 20.04.2020 r.].
- Źródło: Agata Kunicka-Goldfinger, Joanna Piłat, Maciej Podbielkowski, *Repetytorium. Wiedza o społeczeństwie. Liceum – poziom podstawowy i rozszerzony*, Warszawa – Bielsko-Biała 2011, s. 157.

Materiał jest częścią serii „*Repetitorium*”

W tym materiale powtórzymy wiadomości z jednego z działów wiedzy o społeczeństwie. Powtórzenie opierać się będzie na zestawie ćwiczeń interaktywnych z zakresu genezy państwa oraz pracy z tekstami źródłowymi i multimediami. W dalszej części znajdują się dokładniejsze informacje na temat tego, jak czytać polecenia oraz odpowiadać na pytania. Podpowiadamy, na co warto zwrócić uwagę.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz genezę idei państwa.
- Przeanalizujesz typy poleceń do ćwiczeń dotyczących genezy państwa.
- Ocenisz swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń.

Przeczytaj

Ćwiczenia

W powtórkowych lekcjach skupimy się na części poświęconej pytaniom. Odnoszą się one do wielu różnych materiałów źródłowych (nie tylko tekstów oraz ilustracji, ale również map, tabel czy wykresów itp.). Przede wszystkim musisz dokładnie zapoznać się z materiałami źródłowymi, ale także zwrócić uwagę na polecenia. Poniżej przybliżamy, jak rozumieć polecenia w zadaniach różnego typu:

Pamiętajcie, że odpowiedź musi odnosić się do źródła – błędem jest bazowanie wyłącznie na swojej wiedzy i zignorowanie podanego źródła. Chodzi bowiem o to, aby osoba odpowiadająca na pytanie umiejętnie połączyła analizę materiału źródłowego z własną wiedzą. Nie bójcie się korzystać z posiadanych informacji i zawsze odwołujcie się do podanych źródeł. Pamiętajcie również o tym, by wczytywać się w polecenia – czasem wiedza własna nie jest potrzebna, czasem tekst to tylko inspiracja, a innym razem należy połączyć wiedzę z interpretacją tekstu.

Geneza państwa

W naukach zajmujących się teorią państwa (politologia) nie ma powszechnie uznanej teorii wyjaśniającej problem powstania organizacji państwowej. W ciągu wieków kształtowały się różnorodne koncepcje dotyczące tego problemu.

Teoria teistyczna

Jest to najstarsza teoria, która upatruje źródeł powstania państwa i władzy w interwencji sił nadprzyrodzonych. We wszystkich starożytnych kręgach cywilizacyjnych, gdziekolwiek powstawały państwa, panowało przekonanie o wpływie bóstwa/bóstw na fakt jego zaistnienia i trwania. Władcy uważani byli za pośredników bogów/boga lub nawet za wcielenie któregoś z nich. Szczególna doktryna genezy państwa występowała w antycznym Izraelu. Jako państwo narodu wybranego miał ono być bezpośrednio rządzone przez Stwórcę.

Wczesnochrześcijańska doktryna wyjaśniająca pochodzenie państwa również wskazywała na Boga jako źródło władzy i państwa. Sformułowana przez św. Pawła koncepcja nie zakładała jednak, że jakiegokolwiek konkretne państwo, a zwłaszcza jego władcy, są emanacją woli Boga. Są to natomiast instytucje porządku społecznego nieodłącznie związane z rozumną naturą człowieka.

Św. Augustyn odróżniał idealne państwo Boże (w wieczności) od realnego państwa ziemskiego, w którym tolerowane są pierwiastki zła. Z kolei św. Tomasz z Akwinu wywodził istnienie państwa ze społecznej natury człowieka, w którą wyposażył go Bóg. Posłuszeństwo obowiązuje jednak wyłącznie wobec władzy prawowitej, tzn. takiej, której celem jest troska o dobro wspólne.

Teoria prawno-naturalna

Najpełniej sformułował ją Arystoteles. Twierdził on, że z racji swej natury człowiek żyje w świadomie zorganizowanej wspólnotie społecznej, czyli państwie. Państwo jest uprzednie wobec jednostki, która ze względu na niesamowystarczalność musi żyć w jego ramach. Modelową wspólnotą jest rodzina, którą współtworzą dwie komplementarne wobec siebie jednostki.

Teorie umowy społecznej

Teorie te wywodzą istnienie państwa z umowy społecznej. Powstawały one w czasach nowożytnych. Najstarszy wariant spotykamy u Holendra Hugona Grocjusza (1583-1645), prekursora idei prawa międzynarodowego. Jego teoria głosiła, że państwo powołali do istnienia wolni ludzie, aby korzystać z prawa i ochrony dla wspólnego dobra. Stronami umowy są społeczeństwo i władca. Umowa ta jest nieodwołalna, ale poddanym przysługuje prawo do oporu, jeśli władca nie wywiązuje się z jej warunków.

Autorem konserwatywnej wersji teorii umowy społecznej był Thomas Hobbes (1588-1679) żyjący w czasach rewolucji angielskiej. W swoich rozważaniach odwoływał się do rekonstrukcji hipotetycznego stanu, w jakim żyli ludzie przed jej zawarciem. Egoistyczne jednostki, działając w poczuciu zagrożenia własnego i życia i mienia, miały prowadzić nieustanną wojnę wszystkich ze wszystkimi. Jej kres – wydarzenie na miarę cywilizacyjnego przewrotu – wyznaczyło zawarcie umowy każdego z każdym o zrzeczeniu się wolności na rzecz suwerena. Jego władza ma charakter absolutny

i nieodwołalny, lecz gwarantuje przejście do życia uporządkowanego przez rozumne prawo.

Państwo to organizacja polityczna sprawująca suwerenną władzę na określonym terytorium i nad przebywającymi na nim osobami. Suwerenność zewnętrzna państwa polega na niezależności jego władz od decyzji jakichkolwiek ośrodków władzy znajdujących się poza jego granicami. Suwerenność wewnętrzna polega na uprawnieniu władzy państwowej do regulowania wszystkich stosunków prawnych wewnątrz państwa. Do atrybutów (cech) państwa zalicza się także przysługującą jego organom wyłączność na stosowanie przymusu.

Twórca europejskiego liberalizmu, John Locke (1632-1704), nie podzielał pesymizmu Hobbesa. Twierdził, że w stanie natury ludzie byli wolni, rozumni i szczęśliwi. Nie wszyscy są jednak doskonali i zdarza się, że jeden wyrządza krzywdę drugiemu. Racją powołania państwa jest zapobieganie chaosowi, który powstaje przy próbach dochodzenia sprawiedliwości na własną rękę przez pokrzywdzonego. Umowa społeczna, w której stronami są społeczeństwo i władza, ma na celu ochronę podstawowych i niezbywalnych praw (życia, wolności i mienia). Jest ona jednak warunkowa (o ile władza wypełnia cele, dla której jest powołana) i odwoływalna (władza jest odpowiedzialna przed społeczeństwem).

Twórcą trzeciego – republikańsko-demokratycznego wariantu teorii umowy – był Jean-Jacques Rousseau (1712-1778). Jego zdaniem, umowa społeczna jest konieczna w świecie zepsutym przez cywilizację. Umowa ma charakter absolutny, ponieważ każdy rezygnuje z całości swych praw na rzecz społeczeństwa równych jednostek. Nikt nie traci wolności. W społeczeństwie polega ona na dobrowolnym posłuszeństwie jednostek wobec prawa, które ustanowiło zgromadzenie wolnych ludzi i które odnosi się jednakowo do wszystkich.

Teorie podboju

Zwolennicy teorii podboju koncentrowali uwagę na wiedzy o historycznych realiach, w jakich dochodziło do rozwoju, podziałów i zaniku państw. Ich zdaniem można się

sensownie wypowiadać o powstawaniu państw tylko w kontekście znanych z historii wypadków najazdów i podbojów oraz tworzenia organizacji, w których silniejsi podporządkowali sobie słabszych. Zwolennikami takich koncepcji byli XIX-wieczni myśliciele, m.in. Eugen Dühring i Ludwik Gumplowicz.

Teoria walki klas

Pogląd na klasową genezę i naturę państwa sformułowali Karol Marks (1818-1883) i Fryderyk Engels (1820-1895). Teoria ta była nieodłącznie związana z materialistyczną wizją człowieka i charakterem dziejów ludzkości, opartych na konflikcie. Przesłanką powstania państwa jest według teorii marksistowskiej kształtowanie się własności prywatnej – prążyć wszelkich nieszczęść i niesprawiedliwości. Państwo jest organizacją polityczną tworzoną przez jedną z antagonistycznych klas społecznych, która na danym etapie dziejów narzuciła swoją władzę. Ponieważ esencją władzy jest własność środków produkcji, państwo jest organizacją klasy posiadającej dla obrony przed klasą nieposiadającą. W ostatnim stadium historii, gdy władzę zdobędzie proletariatus, prywatna własność zostanie zniesiona, podziały klasowe zanikną, a ludzkość wkroczy na drogę niezahamowanego rozwoju.

Teorie socjologiczne

Teorie organicystyczne

Ich rzecznikami byli August Comte (1798-1857) i Herbert Spencer (1820-1903). Ich zdaniem państwo, podobnie jak społeczeństwo, jest swego rodzaju żywym organizmem i funkcjonuje na jego podobieństwo. Grupy społeczne odgrywają w nim rolę podobną do części ciała jako całości.

Teoria solidaryzmu

Jej twórcą jest francuski profesor prawa Léon Duguit (1859-1928). Przyjmuje on, że człowiek jest istotą społeczną i dąży do tworzenia wspólnot opartych na wzajemnej solidarności.

Teorią socjologiczną o największej doniosłości w nauce jest koncepcja niemieckiego myśliciela Maxa Webera (1864-1920). Najciekawszym jej aspektem jest teoria

legitymizacji wyjaśniająca powody społecznej akceptacji jej nakazów. Poszukając motywów skłaniających ludzi do posłuchu dla władzy, Weber wyróżnił ich trzy źródła.

Źródło racjonalne: akceptacja autorytetu władzy oparta na przekonaniu o legalności porządku i prawa do wydawania poleceń.

Źródło tradycjonalistyczne: akceptacja władzy oparta na wierze w świętość odwiecznych zasad i prawomocność rozkazów osób obdarzonych autorytetem przez tradycję.

Źródło charyzmatyczne: akceptacja autorytetu świętej, heroicznej lub w inny sposób wyjątkowej jednostki i ustanowionego przez nią porządku.

Teoria psychologiczna

Głosił ją filozof i teoretyk prawa Leon Petrażycki (1867-1931). Według niego państwo i prawo są przede wszystkim zjawiskami psychologicznymi. Władza jest rodzajem projekcji, jaka dokonuje się w świadomości jednostek zarówno rządzących, jak i rządzonych. Państwo ma wywoływać pożądane przeżycia prawne, stanowiąc i stosując prawo.

- atrybuty państwa{color=#77b804}
  - określone terytorium{color=#0b692e}
  - obywatele{color=#0b692e}
  - władze suwerenne[br] pod względem[br] zewnętrznym[br] i wewnętrznym{value=35}{color=#0b692e}

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ciekawostka

Przynależność osób do państwa ma charakter sformalizowany i nazywana jest obywatelstwem. Obywatelstwo nabywa się:

- z urodzenia z rodziców, jeżeli jedno z nich lub oboje są obywatelami tego państwa (*ius sanguinis*);
- przez fakt narodzin na terytorium państwa (*ius soli*);
- przez nadanie przez kompetentne władze państwa (naturalizacja).

Możliwe jest też zrzeczenie się obywatelstwa i nieprzyjęcie obywatelstwa innego kraju. Osoby takie nazywa się apatrydami. Niektóre państwa dopuszczają, by obywatel miał podwójne obywatelstwo, w innych jest ono zabronione, a jeszcze inne ignorują taki fakt.

Funkcje państwa	
zewnątrzne	• obrona granic • prowadzenie polityki zagranicznej
wewnętrzne	• prawodawcza: stanowienie ustaw, wydawanie rozporządzeń • porządkowa: utrzymywanie porządku i bezpieczeństwa publicznego • administracyjna: zarządzanie poszczególnymi sferami życia publicznego • gospodarczo-organizacyjna: zarządzanie gospodarką i finansami publicznymi • Socjalna: np. ochrona zdrowia • kulturalno-edukacyjna: mecenat kulturalny, kształcenie dzieci i młodzieży, rozwój nauki

Słownik

ius sanguinis

prawo krwi

ius soli

prawo ziemi

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookiem. Zastanów się, kim albo czym jest tytułowy Lewiatan.

Bellum omnium contra omnes

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P1EGc8JMI>

Thomas Hobbes *Lewiatan* (fragmenty)

Natura uczyniła wszystkich ludzi tak równymi, co się tyczy władz cielesnych i duchowych, że chociaż znajdzie się czasem człowiek wyraźnie silniejszy na ciele lub bystrzejszy umysłem niż inny, to przecież, gdy weźmie się wszystko w rachubę, różnica między człowiekiem a człowiekiem nie jest tak znaczna, ażeby na tej podstawie jeden człowiek mógł mieć roszczenie do korzyści, do której inny nie mógłby mieć innego roszczenia. Co się tyczy siły cielesnej, to najslabszy człowiek ma dość siły, ażeby zabić najmocniejszego albo tajemną machinacją, albo łącząc się z innymi ludźmi, którzy są w takim samym niebezpieczeństwie jak on. (...)

Jest więc oczywiste, że gdy ludzie żyją nie mając nad sobą mocy, która by ich wszystkich trzymała w strachu, to znajdują się w stanie, który się zwie wojną; i to w stanie takiej wojny, jak gdyby każdy był w wojnie z każdym innym. Albowiem wojna polega nie tylko na walce czy też na rzeczywistym zmaganiu; czasem wojny jest odcinek czasu, w którym dostatecznie jest wyraźne zdecydowanie na walkę. A wobec tego pojęcie czasu należy włączyć do natury wojny tak, jak włącza się je do natury pogody. Istota złej pogody nie polega bowiem na jednej nawałnicy czy też na dwóch, lecz na tym, że się na nią zanosi w ciągu wielu kolejnych dni. Podobnie natura wojny polega nie na rzeczywistym zmaganiu, lecz na widocznej do tego gotowości w ciągu całego tego czasu, w którym nie ma pewności, że jest przeciwnie. Wszelki inny czas zaś jest czasem pokoju. (...)

Ta wojna każdego człowieka z każdym innym ten ma jeszcze skutek, że nic tutaj nie może być niesprawiedliwe. Pojęcia tego, co słuszne i niesłuszne, sprawiedliwości i niesprawiedliwości, nie mają tu miejsca. Gdzie nie ma nad ludźmi jednej wspólnej mocy, tam nie ma prawa; a gdzie nie ma prawa, tam nie ma

niesprawiedliwości. Siła i podstęp są w wojnie dwiema kardynalnymi cnotami. Sprawiedliwość i niesprawiedliwość nie są w ogóle władzami ani ciała, ani umysłu. Gdyby nimi były, to mogłyby być w człowieku, który by był sam na świecie, podobnie jak mogą być w nim wtedy zmysły i uczucia. Są to cechy, które przysługują ludziom w społeczeństwie, nie zaś w samotności. I z tego stanu wojny wypływa również, że nie ma w nim ani własności, ani władzy, ani różnicy między moim i twoim; do każdego człowieka należy tylko to, co może sam zdobyć, i na tak długo, jak długo może to utrzymać w swej mocy. Tyle o tej złej sytuacji, w jakiej sama natura stawia człowieka; niemniej daje mu ona możliwość wydobyć się z tego położenia; ta możliwość tkwi w części w jego uczuciach, w części w jego rozumie.

Uczucia, które skłaniają ludzi do pokoju to strach przed śmiercią, pragnienie takich rzeczy, jakie są niezbędne do wygodnego życia, oraz nadzieja, że swą pilnością i pracą człowiek będzie mógł je zdobyć. Rozum zaś poddaje wygodne warunki pokoju, na których ludzie mogą dojść do zgody. Te warunki pokoju to normy, które inaczej nazywają się prawami natury. O nich będę mówił bardziej szczegółowo w dwóch następnych rozdziałach.

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, czym jest stan przedpaństwowy, który został opisany w tekście.

Ćwiczenie 2

Wskaż, do czego porównany został stan przedpaństwowy.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż, kto uważał, że umowa społeczna jest genezą państwa.

- Arystoteles
- św. Tomasz z Akwinu
- Tomasz Hobbes
- Karol Marks

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Piotr Bojarski

Początki państwa polskiego. Polska Mieszka I na salonach Europy

W połowie X wieku Siemomysł ruszył na wojnę. (...) Był to brutalny pokaz siły. Na zdobytym terenie - jak wynika z najnowszych badań wielkopolskich archeologów - Polanie wybudowali nową sieć grodów (tzw. *castra*) - większych, lepszych. Służyły pobieraniu podatków, gromadzeniu zboża i przesyłaniu go do centrum państwa. Trójkąt centralnych grodów: Gniezno - Poznań - Giecz strzegł wtedy niewielkiego, liczącego około 5 tys. km kw. terytorium - jądra państwa Piastów. Ludność tego państewka szacuje się na 150 tys. osób.

Panowanie Piastów dynamicznie się rozszerzało. Po dojściu do władzy (ok. 960 r.) Mieszko I przebudował grody założone przez poprzednika. Polanom udało się też rozszerzyć swoje władztwo, przyłączając Śląsk, Kraków i Pomorze. Tak powstała Polska - z grubsza w granicach, w których znamy ją dzisiaj.

Źródło: Piotr Bojarski, *Początki państwa polskiego. Polska Mieszka I na salonach Europy*, 2.07.2015 r., dostępny w internecie: wyborcza.pl [dostęp 20.04.2020 r.].

Ćwiczenie 3

Przyporządkuj elementy do odpowiedniej kategorii.

prawodawcza, porządkowa, administracyjna, kulturalno-edukacyjna, socjalna,
prowadzenie polityki zagranicznej, gospodarczo-organizacyjna, obrona granic

Zewnętrzne funkcje państwa	
Wewnętrzne funkcje państwa	

Ćwiczenie 4

Połącz funkcje państwa z ich przykładami.

uchwalenie ustawy antynikotynowej, zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom, rozwój edukacji, utrzymywanie szpitali, zasiłek socjalny, decydowanie o wysokości środków przeznaczanych na utrzymanie szpitali

prawodawcza	
porządkowa	
administracyjna	
gospodarczo- organizacyjna	
socjalna	
kulturalno- edukacyjna	

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z materiałami i wykonaj ćwiczenie.

Źródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

” Edward Sienkiewicz

Koncepcja państwa według św. Augustyna

I wreszcie bardzo ważny problem w każdym państwie, jakim jest sprawowanie władzy. Dość charakterystyczne dla myśliciela z Tagasty było w tej perspektywie uznanie wszelkiej władzy za pochodzącą od Boga, o czym – jego zdaniem – nie może przesądzać zły lub dobry władca.

Źródło: Edward Sienkiewicz, *Koncepcja państwa według św. Augustyna*, dostępny w internecie: cejsh.icm.edu.pl [dostęp 20.04.2020 r.].

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Karol Jasiński

Koncepcja państwa

Pełna w końcu wspólnota, stworzona z większej ilości gmin wiejskich, które niejako już osiągnęły kres wszechstronnej samowystarczalności, jest państwem, powstaje ono dla umożliwienia życia, a istnieje, aby życie było dobre. Każde państwo powstaje zatem na drodze naturalnego rozwoju. Okazuje się, że państwo jest tworem natury i że jest pierwaj od jednostki, bo jeśli każdy z osobna nie jest samowystarczalny, to znajdzie się w tym samym stosunku [do państwa], co i inne części do jakiejś całości. Z natury swojej państwo jest pierwaj anizeli rodzina i każdy z nas, całość bowiem musi być pierwaj od części.

Źródło: Karol Jasiński, *Koncepcja państwa*, dostępny w internecie: bazhum.muzhp.pl [dostęp 20.04.2020 r.].

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Barbara Anna Jelonek

Idea umowy społecznej

Żaden z aktów umowy społecznej nie oznacza jednak rezygnacji z praw natury, zwłaszcza z naturalnej wolności. Jednostka umniejsza swoje prawa naturalne jedynie w takiej mierze, w jakiej jest to nieodzowne dla utworzenia i utrzymania władzy.

Źródło: Barbara Anna Jelonek, *Idea umowy społecznej*, dostępny w internecie: repozytorium.uni.wroc.pl [dostęp 20.04.2020 r.].

Podaj nazwę ideologii, która odwołuje się do wartości bliskich teorii genezy państwa opisanej w tekście.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Janusz Wierzbicki

Funkcje systemu finansowego państwa w warunkach gospodarki planowej

Działalność systemu finansowego państwa socjalistycznego polega na zastosowaniu środków pieniężnych w sposób określony w planach finansowych dla realizacji społecznych celów państwa. Zadaniem gospodarki pieniężnej państwa socjalistycznego jest osiągnięcie przewidzianego planami rozwoju gospodarczego ostatecznego podziału produktu społecznego i dochodu narodowego. (...) W każdym przedsiębiorstwie państwowym oraz spółdzielczym prowadzona jest gospodarka pieniężna w sposób umożliwiający osiągnięcie zamierzonych celów produkcyjnych.

Źródło: Janusz Wierzbicki, *Funkcje systemu finansowego państwa w warunkach gospodarki planowej*, dostępny w internecie: repozytorium.amu.edu.pl [dostęp 20.04.2020 r.].

1.

2.

Dla nauczyciela

Autor: Dorota Czarny

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Geneza państwa

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

I. Człowiek i społeczeństwo.

Uczeń:

1) wyjaśnia, czym są potrzeby człowieka, i ustala ich hierarchię, uwzględniając społecznie akceptowany system aksjologiczny.

Zakres rozszerzony

V. Państwo, myśl polityczna i demokratyzacja.

Uczeń:

1) charakteryzuje władzę jako zjawisko społeczne i rozróżnia rodzaje władzy; wykazuje specyficzne cechy władzy politycznej; charakteryzuje zjawisko legitymizacji władzy państwowej, odnosząc teorię Maxa Webera do współczesnych przykładów;

2) charakteryzuje atrybuty państwa jako organizacji politycznej (terytorialność, przymusowość, suwerenność zewnętrzna i wewnętrzna); przedstawia cechy władzy państwowej;

3) przedstawia najważniejsze teorie genezy państwa (Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska).

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje genezę idei państwa;
- analizuje typy poleceń do ćwiczeń dotyczących genezy państwa;
- ocenia swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- lekcja odwrócona.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- gra w statki;

- odpowiadam za ciebie;
- analiza tekstów źródłowych.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- flipcharty i markery.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją

Nauczyciel dzieli klasę na dwie grupy, uczniowie spośród siebie wybierają osobę koordynującą. Zadaniem każdej z grup jest przygotowanie 20 pytań na podstawie e-materiału. Mogą również przygotować fragmenty audiobooka, tekstów źródłowych i ilustracje.

Faza wstępna

1. Nauczyciel przedstawia temat i cele lekcji.
2. Uczniowie dyskutują, czym według nich jest państwo.

3. Po krótkim podsumowaniu nauczyciel prosi uczniów, aby usiedli w podziale na grupy.

Faza realizacyjna

1. Uczniowie otrzymują arkusze, na których narysowane są plansze o wymiarach 10x10 i markery. Nauczyciel wyjaśnia, że uczniowie zagrają w statki. W razie konieczności wyjaśnia, na czym polega gra.

2. Na jednej planszy grupy rysują swoje statki: 1 czteromasztowiec, 2 trzymasztowce, 3 dwumasztowce, 4 jednomasztowce. Każde pole, na którym jest zaznaczony statek, ukrywa pytanie. Druga plansza służy do zaznaczania pól przeciwnika.

2. Na tablicy narysowana jest tabela, na której nauczyciel zapisywać będzie punktację grup.

3. Grupy losują, która zada pytanie jako pierwsza. Jeśli osoba z danej grupy odpowie prawidłowo (może sama zgłosić się do udzielenia odpowiedzi lub taka osoba zostanie wyznaczona przez koordynatora), otrzymuje 2 pkt. Jeśli ma problem z odpowiedzią, może wybrać sobie z grupy osobę do pomocy. Gdy zostanie udzielona odpowiedź, grupa otrzymuje 1 pkt. Jeżeli nie udzieli odpowiedzi – 0 pkt.

4. Gdy jedna z grup „zatopi” wszystkie statki przeciwnika, następuje podsumowanie punktowe. To samo dzieje się, gdy skończy się limit czasu przeznaczony na grę.

Faza podsumowująca

1. Nauczyciel podsumowuje zajęcia, przekazując informację zwrotną na temat pracy poszczególnych zespołów. Wyjaśnia uczniowskie wątpliwości.

2. Grupa, która uzyska najwyższą liczbę punktów, otrzymuje oceny cząstkowe (nauczyciel przed pracą w grupach może przedstawić kryterium oceniania grup, wówczas wszyscy uczniowie i wszystkie grupy zostaną ocenione).

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia interaktywne z sekcji Sprawdź się.
2. Napisz dwa wnioski, jakie nasuwają się po analizie poznanych teorii genezy państwa.

Materiały pomocnicze:

Barbara Anna Jelonek, *Idea umowy społecznej*, repozytorium.uni.wroc.pl.

Edward Sienkiewicz, *Koncepcja państwa według św. Augustyna*, cejsh.icm.edu.pl.

Janusz Wierzbicki, *Funkcje systemu finansowego państwa w warunkach gospodarki planowej* repozytorium.amu.edu.pl.

Karol Jasiński, *Koncepcja państwa*, bazhum.muzhp.pl.

Piotr Bojarski, *Początki państwa polskiego. Polska Mieszka I na salonach Europy*
2.07.2015 r., wyborcza.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Uczniowie na podstawie audiobooka mogą przygotować prezentację multimedialną lub mapę mentalną, która zostanie wykorzystana podczas prowadzenia lekcji.